

JAARVERSLAG UWG SFA DOESBURGH

Ergeena met iongen.

VAALWAARD

Broedvogeiinventarisatie proefvlak 6

Beschrijving en kaart van de Vaalwaard.

door: F. STAM

1. Ligging en grootte.

De Vaalwaard, eigendom van Natuurmonumenten, is ongeveer 50 ha groot en is buitendijks land. Over een aantal jaren wordt de Vaalwaard een schiereiland binnen het grote waterrecreatiegebied de Rhederiaag, ontstaan door de winning van klei en zand. De Rhederiaag ligt binnen de gemeente Angerio. De Vaalwaard ligt ten noorden van Giesbeek in het atlasblok 40-15 km-vak 32 en 43, coördinaten 202-447.

2. Fysisch-geografische gesteldheid van het terrein.

A. Geomorfologie

Hoewel de IJssel tegenwoordig door kribben en strekdammen "keurig" in zijn bedding blijft, getuigt de Vaalwaard van een voorheen onstuimige rivier. Herkenbaar zijn de activiteiten van een meanderende IJssel met daarbij afbraak en opbouw. De hele Vaalwaard is doorspekt met stroomruggen, geulen en poeltjes. Sommige geulen zijn diep uitgesleten zodat het vee erin kan "verdwijnen".

B. Bodemgesteldheid

Het plot ligt in de uiterwaarden en wordt nog ieder jaar overstroomt door de IJssel. De boveniaag bestaat dan ook uit rivierklei. In vroegere jaren was de rivier veel woester, toen kon alleen het grovere zand bezinken. Onder de dunne boveniaag rivierklei bevindt zich een dik pakket zand.

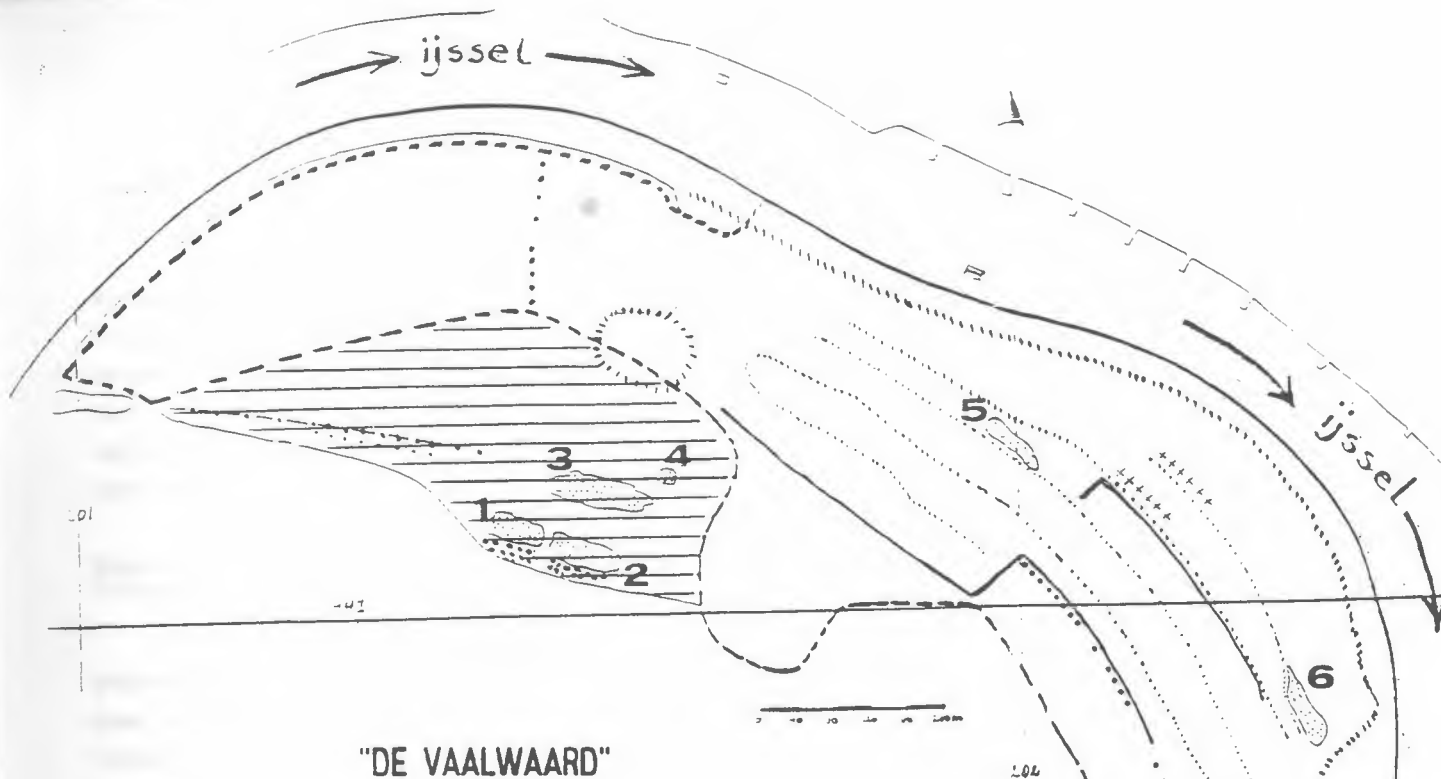
C. Oppervlaktewater en waterhuishouding

Hoewel het terrein door zomerkaden beschermd wordt, staat bij hoge rivierstand een groot deel onder water. Dit is vooral het geval bij het begin van de winter en in het vroege voorjaar. Als de IJssel zich in zijn bedding terugtrekt blijft veel water achter in de geulen en poelen. Ook door kwel blijven de poelen lang water bevatten. In de afgelopen droge zomer van 1992 bleven toch maar 2 poelen achter de ruïne van Ponyhof met water gevuld. De overige poelen stonden geheel droog, hun kleibodem was keihard.

Het water afkomstig uit de IJssel is voedselrijk.

*Groene Kikker, de poelen die het gehele jaar water bevatten zijn rijk aan amfibieën.
tekening: Marius Kolvoort*

"DE VAALWAARD"

Legenda

- zomerkade
- raster aangebracht door Natuurmonumenten
- restanten meidoornhaag
- restanten knotbomen
- stroomrug
- stroomgeul
- poel
- wilgenbosje
- terp met ruine van Ponyhof

3. Landschap en vegetatie.

Het onderzoeksterrein is een aaneengesloten weidegebied met hier en daar restanten van meidoornhagen en knotwilgen. Alleen op de terp met de ruine Ponyhof staat wat erfbeplanting o.a. een populierenlaantje en wat uitgegroeide meidoorns.

4. Relaties met de omliggende gebieden.

De Vaalwaard is een onderdeel van het grote uiterwaardengebied van de IJssel. Vooral aan de overkant van de IJssel bevinden zich uitgestrekte uiterwaarden n.l. : de Havikerwaard, de Beimerwaard, de Loenersche Middelwaard en de Fraterwaard. De Vaalwaard is ook een onderdeel van het grote waterrecreatiegebied de Rhederlaag. Dit watersportgebied is ontstaan door de winning van klei en zand tot op grote diepte. De plassen met hun bijna brakke water en grote diepte vriezen niet gauw dicht.

5. Beheer.

Het plotje wordt beheerd door Natuurmonumenten. Zij wil het open karakter van het uiterwaardengebied behouden. Alle oude rasters zijn uit het gebied weggehaald, zodat er één groot reliëfrijk weidegebied is ontstaan. Het plot wordt vanaf half mei extensief beweid door "vetweiders". De boeren uit de omgeving kunnen hun vee inscharen. Natuurmonumenten wil door een meer natuurlijk beheer waardoor verschraling optreedt, de bio-diversiteit in de Vaalwaard vergroten. De stroomdalflora met zijn fauna krijgt hierdoor een kans.

Beschrijving van het kaartje en de vegetatie.

Het gearceerde gebied is niet van Natuurmonumenten maar is wel betrokken bij de broedvogelinventarisatie. Het plot wordt in het noordwesten begrensd door de IJssel. In het zuiden bevindt zich een raster. Over een aantal jaren zal dit raster verwijderd kunnen worden want dan zal ten zuiden hiervan de Valeplas ontstaan zijn, dan is de Vaalwaard een schiereiland.

Hoewel de Vaalwaard jarenlang een intensief agrarisch beheer heeft gekend, bezit zij door haar ligging in de uiterwaarde nog vrij veel wilde flora.

Verspreid over de hogere gedeelten komen onder andere voor:

rode en witte klaver +, speerdistel +, duizendblad +, echte kamille ++, akkerwinde ++, grote klis ++, zuring ++, brandnetel +++ en akkerdistel +++.

De code duidt aan: + = meerdere exemplaren, ++ = veel, +++ = overdadig.

In de lagere, nattere gedeelten komen o.a. voor:

waterkers +, fluitekruid ++, hondsdraf ++, akkermelkdistel ++, boterbloem ++, perzikkruid ++, zilverschoon ++, bitterzoet ++ en wolfspoot ++.

In en rond de poelen 1 en 2 groeit o.a. :

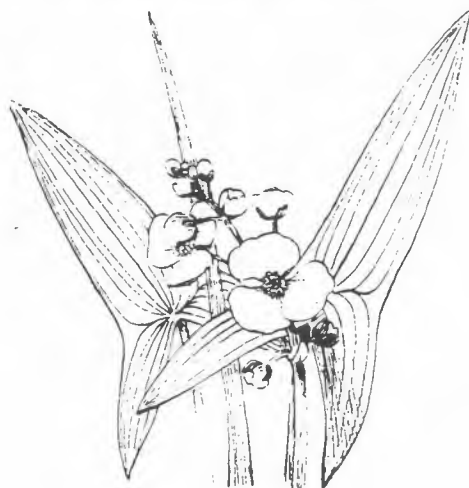
pijptorkruid +, zwanebloem +++, waterranonkel +++, pijlkruid +++, waterweegbree +++, watermunt +++.

In en rond poel 3 groeit o.a. :

mattenbies ++, pitrus ++, vijfvingerkruid ++, glad walstro ++, pijlkruid ++, waterweegbree +++, zwanebloem +++ en watermunt +++.

In poeltje 4 groeit o.a. : grote egelskop +.

De poelen 5, 6 en 7 stonden bij de kartering van de vegetatie op 30-07-'92 geheel droog. De kleiachtige bodem stond vol pootafdrukken van het vee en was keihard.

Pijlkruid.

tekening: Marius Kolvoort

Tabel van inventarisaties met de weersomstandigheden.

nr.	dag	mond.	begin - eindtijd	temp.	wind	bewoiking
01	25	02	15.00 - 16.00	3°	matige	zwaar bewolkt
02	01	03	08.10 - 10.10	5°	zwakke	geen bewoiking
03	29	03	06.30 - 08.30	3°	weinig	licht bewolkt
04	04	04	07.15 - 09.00	5°	geen	licht bewolkt
05	12	04	05.45 - 07.30	7°	weinig	licht bewolkt
06	25	04	07.00 - 09.00	7°	weinig	zwaar bewolkt. overgaand in regen
07	10	05	07.15 - 09.15	8°	weinig	licht bewolkt
08	26	05	20.30 - 21.45	20°	veel	geen bewoiking
09	02	06	12.00 - 14.00	21°	weinig	licht bewolkt
10	07	06	07.00 - 09.15	15°	weinig	bewolkt

Tabel met broedvogelsoort en aantal broedparen of territoria.

Nijlgans	2	Heggemus	2
Bergeend	2	Zwarte Roodstaart	1
Wilde Eend	5	Mereel	3
Slobeend	2	Bosrietzanger	3
Buizerd	1	Grasmus	1
Torenvalk	1	Zwartkop	1
Patrijs	1	Tjiftjaf	3
Fazant	2	Fitis	1
Meerkoet	3	Matkop	1
Scholekster	3	Koolmees	4
Kievit	3	Ekster	1
Grutto	1	Zwarte Kraai	3
Wulp	2	Huisemus	2
Tureluur	1	Ringmus	7
Holenduif	2	Vink	4
Houtduif	5	Rietgors	1
Koekoek	1		
Witte Kwikstaart	2	Aantal vogelsoorten	35
Winterkoning	2	Aantal broedparen	79

Wulp
tekening: Ed Hazebroek

Hoewel de Vaalwaard tijdens de broedvogelinventarisaties aanvankelijk door ons als leeg en tamelijk saai ervaren werd, broedden er wel een aantal minder algemene soorten zoals: Bergeend, Slobeend, Buizerd, Patrijs, Grutto, Wulp en Tureluur. Bovendien waren de wandelingen in het vroege voorjaar boeiend door de vele wintergasten en trekvoegels. We troffen er in grote getalen aan : Grauwe Gans, Kolgans, Rietgans, Knobbeizwaan, Tafeleend, Kuifeend, Pijlstaart en Wulp. De Oeverloper, Watersnip en Groenpootruiter verbleven er een aantal dagen.

De Vaalwaard bezit dus reeds veel waarde voor de weide- en watervogels . Nu de Vaalwaard in handen is gekomen van Natuurmonumenten kan de natuurwaarde versterkt worden door gericht beheer en natuurontwikkeling.

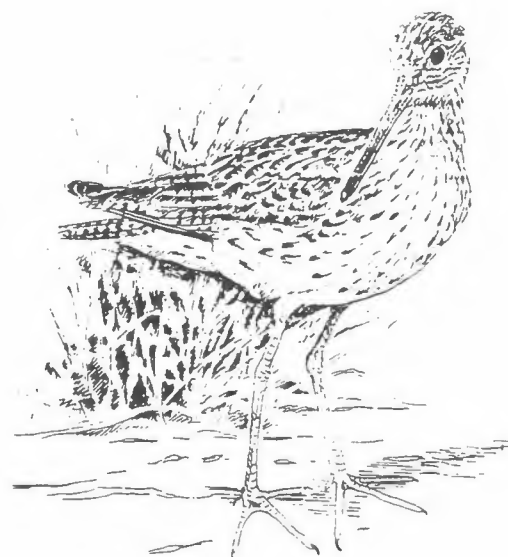
Ideeen voor toekomstig beheer.

Zou het niet mogelijk zijn het gearceerde gebied bij de Vaalwaard aan te kopen. De waard krijgt dan meer "body", bovendien is dit gedeelte biologisch zeer rijk. Het bezit de poelen 1, 2, 3 en 4 die niet geheel opdrogen, daardoor zijn het floristische parels vooral door de uitbundige bloei van de zwanebloem. Ook zijn deze poelen rijk aan amfibieën zoals: de pad, bruine en groene kikker. We vonden zelfs tussen de terp van de Ponyhof en deze poelen een lege dop van een slangeei, waarschijnlijk van een ringslang! Het wilgenbosje achter de poelen 1 en 2 is van grote waarde voor de vogels, de Buizerd broedde er o.a.. Bovendien bezit het gearceerde gedeelte een mooie oude meidoornhaag met vele knobomen. De haag is landschappelijk van grote waarde. Het zou jammer zijn als dit alles ten offer valt aan de zand- en kleiwinning.

Als aankoop van dit gearceerde gedeelte onmogelijk blijkt, is het dan mogelijk de natuurwaarden ervan over te brengen binnen de Vaalwaard?

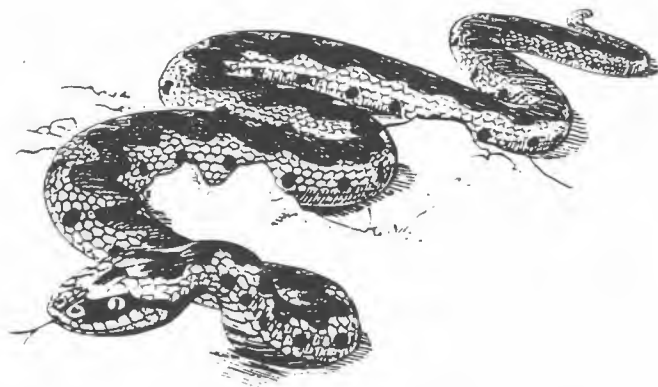
- Allereerst door nu al een nieuwe meidoornhaag met knobomen aan te leggen langs een gedeelte van het raster, zodat in een later stadium als de oude haag in het water verdwijnt, zijn functie wordt overgenomen door de nieuwe.

- De poelen 5, 6 en 7 zouden moeten worden vergroot en uitgediept zodat ze het hele jaar water bevatten. Er kunnen dan flora-elementen uit de poelen 1 t/m 4 worden overgebracht naar de eerstgenoemde poelen. We denken hierbij vooral aan: zwanebloem, pijlkruid, grote egelskop, mattenbies en pijptorkruid.

*Tureluur .
tekening: Ed Hazebroek*

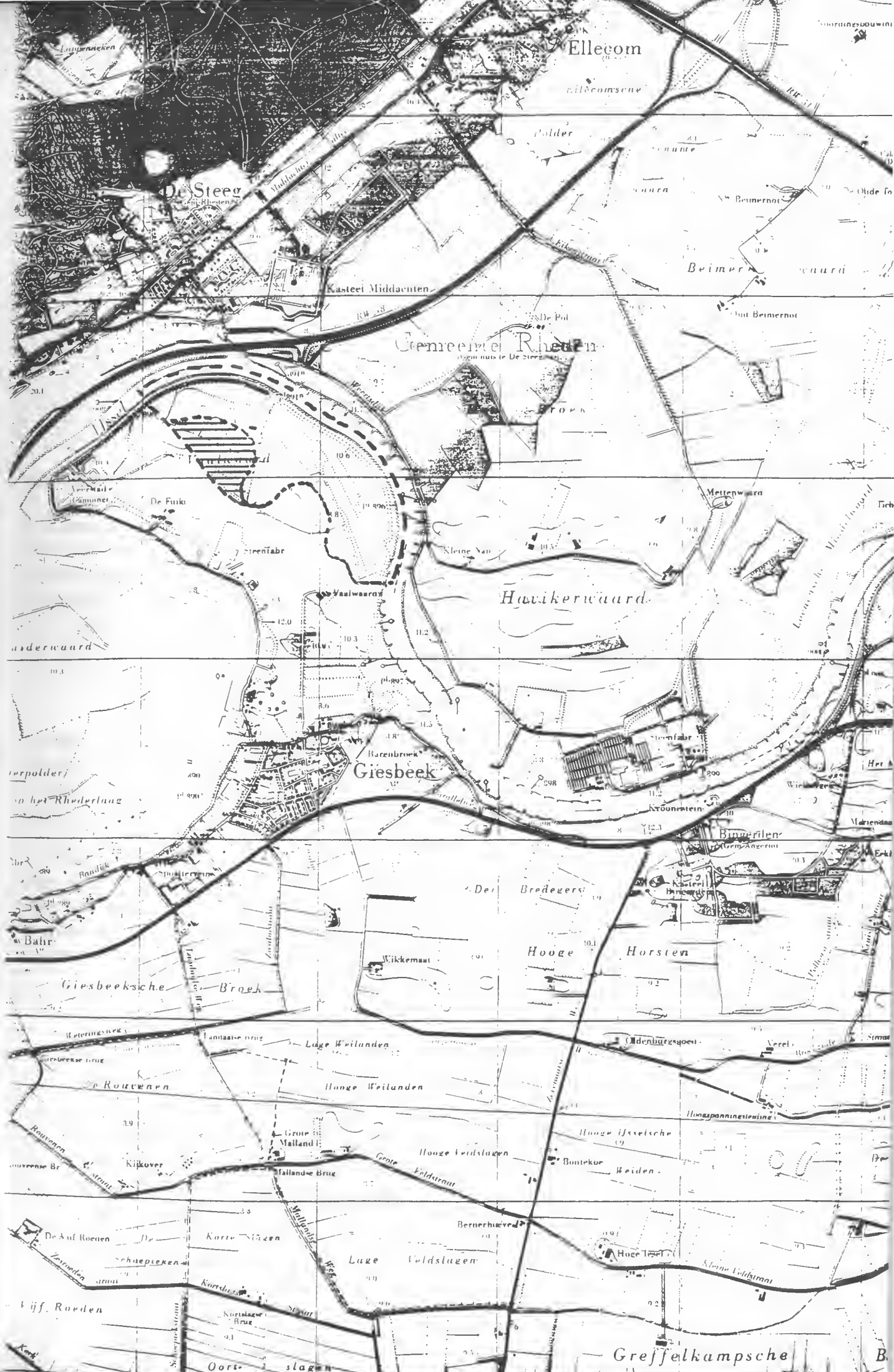
- Ook de functie van de stroomgeulen zou versterkt moeten worden door uitdieping en veroreiding ervan.
- De specie uit de poelen en stroomgeulen zou gebruikt kunnen worden om de 2 gegraven stukjes dwarslopende geulen te vullen zodat het effect van de stroomruggen en stroomgeulen in de richting van de stroming van de IJssel versterkt wordt.
- De specie kan ook gebruikt worden om de terp van Ponyhof te vergroten en te verhogen zodat ze bij extreem hoge waterstand van de IJssel een vluchtplaats kan worden voor de hazen, konijnen, egels en muizen die we tijdens onze inventarisaties aantreffen.
- Op de "uitstulping" ten zuidoosten van de terp kan nu al een wilgenbosje worden aangelegd om de functie van het bosje achter de poelen 1 en 2 over te nemen als deze zal verdwijnen door de ontgronding.
- De rij knotbomen in het zuidoosten van de Vaalwaard moet hersteld worden. Van veel knoten zijn nog maar restanten over!

Tot onze verrassing vonden we tussen de Ponyhof en de poelen 2 en 3 een lege dop van een slangeei. Ze was hoogstwaarschijnlijk afkomstig van een ringslang en niet van de hierboven afgebeelde adder.

tekening: Marius Kolvoort

Ellecom

De Steeg

Genereel Rijk

Havikerwaard

Giesbeek

Dei Broegers

Hooge Horsten

Giesbeeksche Broek

Rouvenen

Grote Malland

Hooge IJsselsche

De Aul Roeten

Luge Voldslagen

Greffelkampsche